



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№1



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.



MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBA	60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna	
ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР	64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович	
ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ	67
Каракулов Фарход Зайпудинович	
MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI	72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	77
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI	82
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich, To'xtayev Kamol Po'latovich	
MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI	93
Odilova Malika Abdushukur qizi	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	98
Toshtemirov Xojjakbar Qahramon o'g'li	
ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ	103
Артикова Шохида Ильясовна	
MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN'S ECONOMIC TRANSFORMATION	114
Umidjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli	
РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ	120
Расулов Нозимжон Набиджонович	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI.....	125
Saburov Jumanazar Saliyevich	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI	129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли	



MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	141
Xayitov Rustam Burxonovich	
BARQAROR MOLIYALASHTIRISH KONSEPSIYASIGA MUVOFIQ "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RIVOJLANTIRISH.....	146
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH.....	151
Dushamov Maxmudjon Maksudbekovich	
HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	159
Ibodova Dilsora Ibodovna	
INVESTITION PORTFELLARNI SHAKLLANTIRISH, BAHOLASH VA BOSHQARISH.....	165
Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Abdullaeva Shohista	
KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KO'RSATKICHLARINI OSHIRISH.....	170
Xalimbetov Farxad Bagibekovich	
MONOPOLIYAGA QARSHI BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR.....	173
Akbarov Jasur Ikromjon o'g'li	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДИНАМИКИ И СЕЗОННОСТИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Салиходжаева Умида Абдуакбар кизи	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI TALABNI PROGNOZLASHNING CHAKANA MARKETING INNOVATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI ROLI.....	186
Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi	
TEMIR YO'L YO'LOVCHI TASHISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI	200
Eshboyev Ulug'bek Farxodovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOT VA AUDIT METOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH	205
Zufarova Zilola Raxim qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN RISKLARNI BOSHQARISH MEXANIZMIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILLARI	216
Rahmonqulov Temirbek Eshmatovich	
MULKIY SOLIQLARNING MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI TA'SIRINI BAHOLASH.....	222
Aliyarov Olim Abdug'aparovich	
AVTOMOBIL SANOATIDA MAHSULOT BILAN BOG'LIQ XIZMATLAR TASNIFI.....	231
Saidov Dilshodbek Razzakovich	
UY-JOY FONDINI SAMARALI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI.....	236
Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li	
TURIZMNI IQTISODIYOTDA TO'G'RIDAN TO'G'RI TA'SIRINI STATISTIK TADQIQOTI.....	241
Jumanova Zilola Tuychiyevna	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR BANK EKOTIZIMLARI VA O'ZBEKISTON BANK EKOTIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA QIYOSIY TAHLILI	248
X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI UCHUN DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	254
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	
OROL BO'YI MINTAQASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI INNOVATSION BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	259
Umarova Xusnora Dilmurod qizi	



O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISHCHI KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	264
Xolmurotov Salimbek Eshbekovich	
INNOVATSION KLASTERLARNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMI	269
Quliyev Begimqul Melikovich	
ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	276
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
АГРОЭКОТУРИЗМ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УЗБЕКИСТАНА	281
Хайдаров Ойбек Зоирович	
THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON SERVICE QUALITY AND CUSTOMER SATISFACTION IN THE HOUSEHOLD SERVICE SECTOR: EMPIRICAL EVIDENCE FROM SAMARKAND REGION	287
Pardayev Sherzod Xolmurodovich, Yuldosheva Zulfizar Sayfullayevna	
DEVELOPMENT OF INTERACTIVE MODELING METHODS FOR THE SYNTHESIS OF INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS FOR TECHNICAL OBJECTS IN THE DIGITAL ECONOMY	293
Mamutova Aygul Kalmurzaevna	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISH MASALALARI	298
Abdurazakova Nasiba Sultanovna	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI TRANSFORMATSIYASI VA UNING MOLIYAVIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI	303
Tashmuxeimodova Yayra Atxamovna	
ZAMONAVIY AXBOROT TIZIMLARI ORQALI SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL	308
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
TA'LIM MIGRATSIIYASI VA INTEGRATSIIYA KO'RSATKICHLARINI STATISTIK TAHLILI: YEVROPA ITTIFOQI (SIRIUS) TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	314
Abdullayeva Gulhayot Shuhratovna	
HUDUDIIY SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI KO'P OMILLI STATISTIK TAHLIL ETISHDAGI ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA ULARDAN FOYDALANISH YO'LLARI	319
Tag'oyev Feruz Yorqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI HUDUDIIY INVESTITSIIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA TAHLIL VA TAVSIYALAR	326
Egamberdiev Abbasxon Sherali o'g'li	
KICHIK BIZNESDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH VA RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	331
Nurullayev Baxrom Botirovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH	337
Ne'matova Mavsuma	
ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA ISLOMIY MOLIYA VA NOBANK KREDIT TASHKILOTLARIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING NAZARIY ASOSLARI	341
Galatov Abbas Alibekovich, Xalilov Nurullo Xamidillayevich	
IQTISODIIY FAOLLIKNI OSHIRISHGA QARATILGAN DAVLAT FISKAL SIYOSATI HOLATI TAHLILI	346
Xudayberginova Nigora Turgunbayevna	
MEHNATGA HAQ TO'LASHTIRISH MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLIISHNING ASOSIY VAZIFALARI	356
Anvar Raximov Maxmarasulovich	
"CRADLE TO CRADLE" VA "CRADLE TO GRAVE" KONSEPSIYALARINING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI	360
Sodikov Zokir Rustamovich	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	366
Qarshiyev Obidjon Egamberdiyevich	



AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA MINTAQA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: KEYNESIAN YONDASHUV NUQTAI NAZARIDAN.....	370
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich	
QURILISH KORXONALARIDA INQIROZGA QARSHI BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (ROSSIYA TAJRIBASI)	377
O'rinboyev Doniyorjon Baxtiyorjon o'g'li	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA YASHIL XIZMATLAR SEKTORINING TRANSFORMATSIYASI.....	385
Aliqulova Laylo Ziyadin qizi	
VIRTUAL TA'LIM MUHITI ORQALI TALABALARNING MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	390
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH KO'RSATKICHLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHTIRISH	395
Qo'ziyoyev Umarbek Ulug'bekovich	
ОЦЕНКА СТОИМОСТИ И РИСКОВ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (FDI)	400
Бахтиярова Дильноза Мадминджановна	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING AHAMIYATI.....	407
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
O'ZBEKISTONDA INTEGRATSIYALASHGAN YASHIL MOLİYALASHTIRISH ARHITEKTURASI: KONSEPTUAL MODEL VA AMALIY TAKLIFLAR.....	412
Quliyev Ulug'bek Mirzayevich	
BANK TIZIMI FAOLIYATI MISOLIDA MOLİYAVIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA KORXONALAR LIKVIDLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	419
Iminova Nurjahan Qodirjon qizi, Karimov Sardorbek Shuxratjon o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING SANOAT RIVOJI VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI O'RNI	423
Baxtiyor Abduganiyev, Nodira Saidbaxromova	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В СТАНОВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	427
Li Kristina Alekseyevna, Элназарова Шарифа Исроиловна, Эшпулатов Достонбек Боходир огли	
TOVAR-XOMASHYO BIRJASIDA SAVDO TURLARINING SHAKLLANISHI VA ULARNING BOZOR SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	432
Xudayberdiyev Kamoliddin Ustemirovich	
THE ROLE OF CORPORATE STRUCTURES IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL FINANCIAL RELATIONS.....	438
Kurbaniyazov Shakhzodbek Karimovich	
BANKLARNI MODERNIZATSIYA VA TRANSFORMATSIYA QILISH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASH SAMARADORLIGINI TA'MINLASH VA UNI OSHIRISHNING ASOSIY YO'LLARI	442
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING: O'ZBEKISTON SHAROITIDA SAMARADORLIK VA INTEGRATSIYA MODELLARI	446
Kamilov Farxod Shamilevich	
TASHQI SAVDODA EKSPORTNING MAKROIQTISODIY AHAMIYATI	453
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	
РАЗВИТИЕ АСПЕКТОВ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	459
Юсупов Махамадамин, Закирова Умида Махамадаминовна	
LIZING OLUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITILISHI	462
Sadritdinov Baxodir	



YASHIL IQTISODIYOT VA KICHIK BIZNES RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	467
Isroilov Dilshodbek Rustamovich	
TEXNOLOGIK RESURLARNI BOSHQARISHDA STRATEGIYALARDAN FOYDALANISH	474
Kazakov Olim Sabirovich	
OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARINING IQTISODIY AHAMIYATI HAMDA ZARURLIGI.....	479
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	
SANOAT KORXONASIDA INNOVATSION JARAYONLAR SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISHNING METODIK YONDASHUVLARI.....	485
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	491
Kafiyev Xojiakbar Xosilbek o'g'li	
BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI.....	496
Xolmatov Otabek Oybek o'g'li	
INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALAR.....	499
Sheraliyeva Saida Azatovna	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA KLASTER USULLARINI QO'LLASH.....	504
Mizrob Maxmudovich Tashov	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ СТОИМОСТИ КОМПАНИИ В ПРОЦЕССАХ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ.....	514
Ли Илларион Георгиевич	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВИДОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА УЗБЕКИСТАНА.....	519
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
УСТОЙЧИВОЕ И ЦИФРОВОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ	525
Усманова Азиза Баходировна	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI INNOVATSION ASOSDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI.....	529
Temurbek Olimovich Mamayunusov	
КОМПЛЕКСНОЕ УЧЁТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	536
Эркинбаев Якуббой Хушнуд угли	
ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINING DAVLAT QARZ BARQARORLIGINI TA'MINLASH VA QARZ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH INSTITUTSIONAL VA AMALIY QO'LLANISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH	541
Raxmatov Hamid Hasan o'g'li, Akramov Azizjon Kabirovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SEKTORIDA INSTITUTSIONAL VA INVESTITSION OMILLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA QO'SHMA TA'SIRI.....	549
Fayziyev Oybek Raximovich	



So'nggi yillarda O'zbekiston sug'urta sektorini rivojlantirishga qaratilgan institutsional islohotlar amalga oshirildi. Ushbu jarayonlar sug'urta tashkilotlari soni, ularning kapitallashuv darajasi, bozor infratuzilmasi hamda moliyaviy barqarorlik mexanizmlarida muayyan o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Shu bilan birga, sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati, aktivlar tarkibi va investitsiya portfelini shakllantirishga nisbatan yondashuvlari ham sezilarli darajada transformatsiya qilinmoqda.

Ammo amalda institutsional o'zgarishlar va investitsion faoliyat ko'pincha alohida tahlil qilinadi. Vaholanki, sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi aynan ushbu ikki omilning o'zaro bog'liq va qo'shma ta'siri natijasida shakllanadi. Shu nuqtayi nazardan, institutsional va investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka qo'shma ta'sirini kompleks tahlil qilish ilmiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston sug'urta sektorida institutsional va investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka qo'shma ta'sirini baholash, ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda ushbu omillarning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashdan iboratdir. Mazkur maqsadga erishish doirasida sug'urta sektorining institutsional ko'rsatkichlari va sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati dinamikasi qiyosiy tahlil qilinib, ularning moliyaviy barqarorlikka ta'sir mexanizmi ochib beriladi. Tadqiqot natijalari sug'urta sektorini barqaror rivojlantirish, investitsion qarorlar samaradorligini oshirish hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosa va takliflarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy investitsiyalari, risklarni boshqarish hamda ushbu jarayonlarning moliyaviy barqarorlikka ta'siri masalalari O'zbekiston iqtisodiy fanlarida muayyan darajada tadqiq etilgan bo'lib, mahalliy olimlar tomonidan sug'urta sektorining nazariy asoslari, amaliy faoliyati va milliy bozor sharoitlariga xos jihatlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Ushbu tadqiqotlarda asosan sug'urta tashkilotlarining investitsion siyosati, risklarni kamaytirish mexanizmlari va kapitallashuv masalalariga e'tibor qaratilgan.

Xususan, G.T. Xalikulovning [1] sug'urta tashkilotlarida optimal investitsion portfelni shakllantirishga bag'ishlangan ilmiy ishida investitsion faoliyatning iqtisodiy mohiyati, aktivlarni joylashtirish yo'nalishlari hamda portfelni optimallashtirishning matematik modellari batafsil tahlil qilingan. Muallif sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi investitsion siyosatning to'g'ri tanlanishiga bevosita bog'liqligini asoslab, investitsiya portfelini boshqarish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ilgari surgan. Mazkur yondashuv investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka ta'sirini tushunishda muhim nazariy asos hisoblanadi.

Shuningdek, Sh.M. Sattorovning [2] ilmiy ishlarida sug'urta tashkilotlari faoliyatida uchraydigan risk turlari, ularni aniqlash va baholash usullari statistik hamda iqtisodiy modellar asosida yoritilgan. Muallif risklarni zamonaviy hisob-kitob mexanizmlari yordamida baholash sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Ushbu tadqiqot risklarni boshqarish va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatib beradi.

U.A. Muminovning [3] tadqiqotida O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urtalash amaliyoti, sug'urta kompaniyalarining kapitallashuv darajasi va ushbu omillarning risklarni boshqarish tizimi bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilingan. Muallif tomonidan qayta sug'urtalash mexanizmlarini rivojlantirish va kapital yetarliligini ta'minlash sug'urta sektorida moliyaviy xavflarni kamaytirishning muhim institutsional yo'nalishlaridan biri ekani asoslangan.

J.T. Nosirovning [4] ilmiy ishlarida sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashga ta'sir etuvchi asosiy omillar, jumladan investitsion faoliyat, risklarni diversifikatsiya qilish va kapital yetarliligi masalalari tizimli yondashuv asosida yoritilgan. Muallif investitsion siyosatni bozor sharoitlari va xavf omillarini hisobga olgan holda shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi.

O.R. Fayziyevning [5; 9; 10] ilmiy ishlarida sug'urta bozorini raqamlashtirish jarayonlari, raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyatini boshqarish hamda ushbu jarayonlarning institutsional muhitga ta'siri kompleks tarzda tahlil qilingan. Jumladan, muallifning hamkorlikda olib borilgan tadqiqotida sug'urta tashkilotlarining moliyaviy investitsiyalari va riskni boshqarish masalalari raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali samarali tashkil etilishi mumkinligi asoslab berilgan [9]. Ushbu ishda raqamli vositalar investitsion qarorlarni qabul qilishda risklarni aniqlash, baholash va monitoring qilish imkoniyatlarini kengaytirishi ko'rsatib o'tilgan.

Shuningdek, muallifning boshqa tadqiqotida sug'urta bozorida investitsion faoliyatni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari xorijiy tajriba asosida tahlil qilinib, raqamli boshqaruv mexanizmlarini joriy etish investitsion portfel samaradorligini oshirish hamda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda muhim omil ekanligi ilmiy jihatdan asoslangan [10]. Ushbu tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar sug'urta kompaniyalarida institutsional muhitni yaxshilash, boshqaruv qarorlarining shaffofligi va tezkorligini ta'minlash hamda investitsion



resurslardan oqilona foydalanishga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Umumiy olganda, O.R. Fayziyevning ilmiy ishlari sug'urta sektorida institutsional va investitsion omillarning o'zaro uyg'un rivojlanishi moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatib beradi.

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda esa, sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi asosan institutsional muhit va investitsion faoliyatning o'zaro ta'siri orqali izohlanadi. Jumladan, Cummins va Weiss [6] sug'urta kompaniyalarining investitsion faoliyati va kapital yetariligi moliyaviy barqarorlikning asosiy determinantlari ekanligini ilmiy asoslab bergan. Mualliflar sug'urta bozorida institutsional tartibga solish kuchaygan sari investitsion xavflar kamayishini ta'kidlaydilar.

Swiss Re kompaniyasining Sigma hisobotlarida [7] sug'urta sektorida investitsion portfel tarkibi va institutsional barqarorlik o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligi qayd etilgan. Hisobotlarga ko'ra, kapitallashgan va institutsional jihatdan barqaror sug'urta bozorlari investitsion faoliyatni asosan past riskli va yuqori likvid aktivlarga yo'naltiradi, bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Shuningdek, Xalqaro sug'urta nazoratchilari assotsiatsiyasi (IAIS) tomonidan tayyorlangan tadqiqotlarda [8] sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi institutsional talablar, kapital standartlari va investitsion siyosatning uyg'unlashuvi orqali ta'minlanishi ilmiy jihatdan asoslangan. Ushbu yondashuv sug'urta bozorida institutsional va investitsion omillarning qo'shma ta'sirini baholash zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati, risklarni boshqarish va kapitallashuv masalalari alohida-alohida yetarli darajada yoritilgan. Biroq, institutsional va investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka qo'shma ta'siri masalasi, ayniqsa O'zbekiston sug'urta sektori misolida, yetarli darajada kompleks tahlil qilinmagan. Shu bois, ushbu tadqiqot aynan mavjud ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, institutsional va investitsion omillarning o'zaro uyg'unligi moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ilmiy jihatdan asoslashga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tahlil va umumlashtirishning ilmiy usullaridan foydalanildi. Xususan, dinamik tahlil, qiyosiy tahlil va tarkibiy tahlil usullari qo'llanildi. Institutsional omillarni baholashda sug'urta tashkilotlari soni, ustav kapitali, agentlar va brokerlar instituti hamda moliyaviy kafolat mexanizmlariga oid ko'rsatkichlardan foydalanildi. Investitsion omillarni tahlil qilishda esa sug'urta tashkilotlarining jami investitsiyalari, depozitlar, qimmatli qog'ozlar, zaymlar va boshqa aktivlar tarkibi o'rganildi.

Tadqiqot ma'lumotlari rasmiy statistik manbalar, sug'urta sektorining ochiq hisobotlari va jadval ko'rinishida taqdim etilgan ma'lumotlarga asoslandi. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston sug'urta sektori, tadqiqot predmeti sifatida esa institutsional va investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka ta'siri olindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi uning institutsional tuzilmasi, bozor ishtirokchilari tarkibi va infratuzilmaviy elementlarining rivojlanish darajasi bilan bevosita bog'liq hisoblanadi. Shu bois, sug'urta bozorida amalga oshirilayotgan institutsional o'zgarishlarni tahlil qilish moliyaviy barqarorlikka ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash imkonini beradi. Ayniqsa, sug'urta tashkilotlari soni, ularning kapitallashuv darajasi, vositachilik institutlari hamda barqarorlikni ta'minlovchi maxsus mexanizmlardagi dinamik o'zgarishlar kompleks tahlilni talab qiladi.

So'nggi yillarda sug'urta sektorini tartibga solish va isloh qilish jarayonlari natijasida bozorda konsolidatsiya tendensiyalari kuchaygani kuzatilmoqda. Bu holat, bir tomondan, moliyaviy jihatdan barqaror va kapitali yetarli bo'lgan sug'urta tashkilotlarini shakllantirishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, bozor infratuzilmasida muayyan nomutanosibliklarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, sug'urta agentlari va hayot sug'urtasi segmentida ishtirokchilar sonining qisqarishi moliyaviy barqarorlikning ayrim institutsional asoslari yetarli darajada mustahkam emasligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, sug'urta tashkilotlarining umumiy ustav kapitali hajmining o'sishi va sug'urta brokerlari hamda to'lovlarni kafolatlash jamg'armasi a'zolari sonining ortishi bozorda institutsional barqarorlikni kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar samaradorligini aks ettiradi. Aktuariylar institutidagi barqaror holat esa risklarni baholash tizimida muayyan institutsional barqarorlik saqlanib qolayotganini anglatadi.

Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston sug'urta sektorining 2020–2024-yillar davomidagi institutsional tarkibi va moliyaviy barqarorligida yuz bergan o'zgarishlarni tahlil qilish maqsadida asosiy ko'rsatkichlar dinamikasi qiyosiy tahlil qilindi. Quyida keltirilgan 1-jadvalda sug'urta tashkilotlari soni, ularning kapitallashuv darajasi, bozor infratuzilmasining asosiy elementlari hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlovchi institutlar kesimidagi o'zgarishlar umumlashtirilgan holda aks ettirilgan.

1-jadval. O'zbekiston sug'urta sektorining tarkibiy o'zgarishlari va moliyaviy barqarorligi tahlili¹

Ko'rsatkichlar	YILLAR					2024-yilda 2020-yilga nisbatan o'zgarishi (+/-)
	2020	2021	2022	2023	2024	
Sug'urta tashkilotlari soni	40	42	41	38	33	-7
<i>shu jumladan hayot sug'urtasi bo'yicha</i>	8	8	8	7	5	-1
Sug'urta tashkilotlarining umumiy ustav kapitali (mln. so'mda)	1439187	1545784	1884111	2298572	2963695	2420359
Sug'urta brokerlari soni	5	5	7	8	11	6
Aktuariylar soni	5	5	5	5	5	0
Sug'urta agentlari soni	8900	9365	9155	4736	4804	-2832
<i>shu jumladan yuridik shaxslar</i>	2634	2774	2626	1711	1704	-412
To'lovlarni kafolatlash jamg'armasi a'zolari bo'lgan sug'urta tashkilotlarining soni	19	21	25	26	25	9

Yuqoridagi 1-jadval ma'lumotlaridan ham ko'rinib turibdiki, 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston sug'urta sektorida institutsional tuzilmaning sifat jihatdan o'zgarib borganini hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan konsolidatsiya jarayonlari izchil kuchayganini ko'rsatadi hamda sug'urta bozorida institutsional muhit va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni kompleks baholash imkonini beradi.

Avvalo, sug'urta tashkilotlari sonining 2020-yildagi 40 tadan 2024-yilga kelib 33 tagacha qisqarishi bozorda tartibga solish talablarining qat'iylashgani va kapital yetarililigiga qo'yilayotgan me'yorlar oshirilgani bilan izohlanadi. Bu holat sug'urta bozorida miqdoriy o'sishdan ko'ra institutsional jihatdan barqaror, moliyaviy jihatdan kapitali yetarli va risklarni qoplash qobiliyati yuqori bo'lgan ishtirokchilarni shakllantirishga ustuvor ahamiyat berilganini anglatadi. Mazkur tendensiya sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligini qisqa muddatda kuchaytirsada, raqobat muhiti va bozor qamrovi nuqtayi nazaridan muayyan cheklavlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Shu bilan birga, hayot sug'urtasi segmentida ishtirok etuvchi tashkilotlar sonining deyarli o'smasdan, aksincha, qisqargani institutsional islohotlar ushbu segmentga to'liq ta'sir ko'rsatmaganini ko'rsatadi. Hayot sug'urtasi uzoq muddatli investitsion resurslarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etgani holda, uning institutsional zaif rivojlanishi sug'urta sektorining investitsion salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilmoqda.

Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki, mazkur 1-jadvalda sug'urta tashkilotlarining umumiy ustav kapitali hajmining 2020–2024-yillar davomida qariyb ikki baravardan ziyod o'sishi moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi institutsional omil sifatida namoyon bo'layotganligini ko'rishimiz mumkin. Kapitallashuv darajasining oshishi sug'urta tashkilotlarining to'lov qobiliyatini mustahkamlab, risklarni o'z mablag'lari hisobidan qoplash imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq kapitalning yuqori darajada konsentratsiyalashuvi bozorda kichik va o'rta ishtirokchilarning chiqib ketishiga olib kelib, institutsional muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimolini ham inkor etib bo'lmaydi.

Infratuzilmaviy ko'rsatkichlar tahlilida qarama-qarshi tendensiyalar kuzatiladi. Sug'urta brokerlari sonining izchil o'sishi bozorda professional vositachilik instituti rivojlanayotganini va korporativ mijozlar segmentida sug'urta xizmatlariga bo'lgan talab oshib borayotganini ko'rsatadi. Aktuariylar sonining o'zgarmasdan qolishi esa risklarni baholash va tariflarni hisoblashda institutsional salohiyat cheklanganligini anglatadi, bu esa uzoq muddatda moliyaviy barqarorlikka tahdid sifatida namoyon bo'lishi mumkin.

Eng salbiy tendensiya sug'urta agentlari sonining keskin qisqarishida kuzatiladi. Aynan agentlar tarmog'i sug'urta xizmatlarining aholi va kichik biznes subyektlariga yetib borishini ta'minlovchi asosiy institut hisoblanadi. Agentlar sonining, ayniqsa yuridik shaxs bo'lgan agentlar ulushining kamayishi sug'urta xizmatlarining hududiy qamrovi qisqarayotganini va bozorning institutsional inklyuzivligi pasayayotganini ko'rsatadi. Bu holat sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi nominal jihatdan oshgan bo'lsa-da, uning iqtisodiy barqarorligi va keng qamrovli rivojlanishi uchun muammolar mavjudligini anglatadi.

To'lovlarni kafolatlash jamg'armasi a'zolari bo'lgan sug'urta tashkilotlari sonining ortishi institutsional himoya mexanizmlari kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Bu holat sug'urta bozorida ishonchni oshirish va tizimli risklarni cheklash nuqtayi nazaridan ijobiy baholanadi. Biroq ushbu mexanizmning samaradorligi sug'urta

1 O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligining yillik hisobotlari asosida mualliflar ishlanmasi



tashkilotlarining real moliyaviy holati va aktivlar sifatini hisobga olgan holda amalga oshirilmasa, moliyaviy barqarorlikka qo'shgan hissasi cheklangan bo'lib qolishi mumkin.

Umuman olganda, yuqorida 1-jadval ma'lumotlari tahlili O'zbekiston sug'urta sektorida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan institutsional islohotlar izchil amalga oshirilayotganini, biroq infratuzilmaviy rivojlanish va bozor inklyuzivligi nuqtayi nazaridan muvozanat to'liq ta'minlanmaganini ko'rsatadi. Bu esa institutsional barqarorlikning real iqtisodiy natijalar bilan qanday uyg'unlashayotganini investitsion faoliyat tahlili orqali aniqlash zarurligini taqozo etadi.

Yuqoridagi institutsional tahlil sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi uchun umumiy institutsional asos shakllanganini ko'rsatgan bo'lsa-da, ushbu barqarorlikning amalga qay darajada ta'minlanayotgani sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati orqali namoyon bo'ladi. Chunki kapitallashuv darajasi, bozor konsolidatsiyasi va infratuzilmaviy cheklovlar, avvalo, investitsiya portfeli tarkibi, aktivlarni joylashtirish ustuvorliklari hamda riskka bo'lgan munosabatda aks etadi. Shu sababli, sug'urta tashkilotlarining 2020–2024-yillar davomidagi investitsion faoliyatini tahlil qilish institutsional va investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka qo'shma ta'sirini chuqurroq ochib berish imkonini beradi. Quyidagi 2-jadvalda esa, sug'urta tashkilotlarining investitsiya portfeli tarkibi va uning dinamikasi aks ettirilgan.

2-jadval. Sug'urtalovchilarining investitsion faoliyati, mln. so'mda²

Ko'rsatkichlar nomi	YILLAR					2024-yilda 2020 yilga nisbatan o'zgarishi	
	2020	2021	2022	2023	2024	+/- hisobida	% hisobida
Jami investitsiyalar, shu jumladan:	3382685	3746676	4751745	6149938	6542569	3159884	93.4
Depozitlar (omonatlar)	1818925	2208573	2896636	4037369	4583762	2764837	152.0
Qimmatli qog'ozlar	958552	1095976	1287917	1357492	1303756	345204	36.0
Zaymlar	42054	47449	60776	46864	95400	53346	126.9
Ko'chmas mulk	285320	247351	358944	539498	452745	167425	58.7
Tashkilotlar ustav fondidagi ishtiroki	272143	142203	118221	134728	98480	-173663	-63.8
Boshqa investitsiyalar	5691	5122	29252	33988	8425	2734	48.1

Yuqoridagi 2-jadval ma'lumotlaridan ham ko'rinib turibdiki, 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati sezilarli darajada faollashganini hamda aktivlarni joylashtirishda ehtiyotkor, barqarorlikka yo'naltirilgan strategiya ustuvor bo'lganini ko'rsatadi hamda investitsion omillarning sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligidagi hal qiluvchi rolini kompleks baholash imkonini beradi.

Avvalo, jami investitsiyalar hajmining 2020-yildagi 3,38 trln so'mdan 2024-yilda 6,54 trln so'mgacha o'sishi (93,4 %) sug'urta tashkilotlarining moliyaviy resurs bazasi kengayganini va investitsion faoliyat iqtisodiy o'sish sur'atlaridan yuqori dinamikada rivojlanganini ko'rsatadi. Bu holat sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi nominal jihatdan mustahkamlanayotganini anglatadi hamda institutsional islohotlar orqali shakllangan kapitallashuvning investitsiya faoliyatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatganini tasdiqlaydi.

Investitsiya portfeli tarkibida depozitlar ulushining mutlaq ustunlik qilishi sug'urta tashkilotlarining riskka nisbatan konservativ yondashuvini namoyon etadi. Depozitlar hajmining 152 foizga o'sishi sug'urta kompaniyalarining yuqori likvidli va past riskli aktivlarga ustuvor ahamiyat berganini ko'rsatadi. Bu holat, ayniqsa, sug'urta majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish, to'lov qobiliyatini saqlab qolish va qisqa muddatli likvidlikni ta'minlash nuqtayi nazaridan ijobiy baholanadi. Biroq depozitlarga yuqori darajada qaramlik investitsiya daromadligini cheklashi mumkin bo'lib, uzoq muddatda investitsion samaradorlikning pasayishiga olib kelishi ehtimolini ham keltirib chiqaradi.

Qimmatli qog'ozlar segmentidagi nisbatan past o'sish (36 %) sug'urta tashkilotlarining kapital bozorlaridagi volatillikka ehtiyotkor munosabatda ekanini ko'rsatadi. Ushbu segmentdagi o'sishning cheklanganligi investitsiya portfelin diversifikatsiya qilish imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayotganini anglatadi. Shu bilan birga, qimmatli qog'ozlar ulushining saqlanib qolishi sug'urta tashkilotlarining bozor instrumentlaridan butunlay voz kechmaganini, balki risk va daromad o'rtasidagi muvozanatni saqlashga intilayotganini ko'rsatadi.

Zaymlar segmentida 126,9 foizlik o'sish yuqori dinamikani namoyon etsa-da, ushbu o'sish past bazadan boshlangani bilan izohlanadi. Zaymlar portfelda hali ham nisbatan kichik ulushga ega bo'lib, ular sug'urta

2 O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligining yillik hisobotlari asosida muallif ishlanmasi



tashkilotlari uchun yuqori riskli, biroq yuqori daromadli instrument sifatida namoyon bo'ladi. Bu holat sug'urta tashkilotlarining investitsiya portfelida ehtiyotkor diversifikatsiya elementlari mavjudligini ko'rsatadi.

Ko'chmas mulk investitsiyalarining 58,7 foizga o'sishi sug'urta tashkilotlarining uzoq muddatli va nisbatan barqaror daromad manbalariga qiziqishi ortib borayotganini ko'rsatadi. Ko'chmas mulk aktivlari inflyatsiya xavflarini qisman kompensatsiya qilish va investitsiya portfelini muvozanatlash vositasi sifatida xizmat qiladi. Biroq mazkur aktivlarning likvidligi past ekanini hisobga olsak, ularning ulushini keskin oshirish moliyaviy barqarorlikka qisqa muddatda salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tashkilotlar ustav fondlaridagi ishtirok hajmining 63,8 foizga kamayishi sug'urta tashkilotlarining yuqori riskli kapital investitsiyalaridan ongli ravishda cheklanayotganini ko'rsatadi. Bu tendensiya investitsiya siyosatining ehtiyotkorlashganini, risklarni minimallashtirish va likvid aktivlarga ustuvorlik berilayotganini anglatadi. Mazkur holat yuqoridagi 1-jadvalda qayd etilgan institutsional konsolidatsiya va kapital talablarining kuchayishi bilan mantiqan uyg'un hisoblanadi.

Boshqa investitsiyalar segmentining jami investitsiya portfelidagi ulushi kichik bo'lishiga qaramasdan, uning mavjudligi investitsiya portfelini diversifikatsiya qilish va risklarni tarqatish nuqtayi nazaridan ahamiyatli hisoblanadi. Bu segment sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyatida ma'lum darajada eksperimental va moslashuvchan yondashuv mavjudligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, mazkur 2-jadval ma'lumotlari O'zbekiston sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati moliyaviy barqarorlikni saqlashga qaratilgan ehtiyotkor, konservativ strategiya asosida shakllanayotganini ko'rsatadi. Investitsiya portfelida likvid va past riskli aktivlar ustuvor bo'lgani holda, diversifikatsiya imkoniyatlaridan cheklangan darajada foydalanilayotgani moliyaviy barqarorlikning nominal o'sishi bilan birga investitsion samaradorlikni oshirish uchun qo'shimcha institutsional va strategik choralar talab etilishini anglatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqotda 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston sug'urta sektorining institutsional tarkibi va sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati kompleks tahlil qilinib, institutsional va investitsion omillarning moliyaviy barqarorlikka qo'shma ta'siri baholandi. 1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlar sug'urta bozorida institutsional konsolidatsiya jarayonlari kuchayganini va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan tartibga solish chora-tadbirlari izchil amalga oshirilganini ko'rsatdi. Ayniqsa, sug'urta tashkilotlari sonining qisqarishi va umumiy ustav kapitali hajmining keskin o'sishi sug'urta sektorining moliyaviy jihatdan barqaror, kapitali yetarli ishtirokchilar asosida shakllanayotganini tasdiqladi.

Biroq institutsional barqarorlikka erishish jarayonida bozor infratuzilmasida muayyan nomutanosibliklar saqlanib qolmoqda. Xususan, sug'urta agentlari sonining, ayniqsa yuridik shaxs bo'lgan agentlar ulushining kamayishi sug'urta xizmatlarining hududiy qamrovi va ommaviyligini cheklab, sug'urta sektorining keng iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda institutsional to'siq sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu holat institutsional islohotlar natijasida erishilgan moliyaviy barqarorlikning uzoq muddatli barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

2-jadval ma'lumotlari esa sug'urta tashkilotlarining investitsion faoliyati moliyaviy barqarorlikni saqlashga qaratilgan ehtiyotkor va konservativ strategiya asosida shakllanayotganini ko'rsatdi. Jami investitsiyalar hajmining qariyb ikki barobarga oshishi sug'urta sektorining moliyaviy resurs bazasi kengayganini tasdiqlagan bo'lsa-da, investitsiya portfelida depozitlarning ustunligi investitsion daromadlilikni cheklayotgan omil sifatida baholanishi mumkin. Shu bilan birga, qimmatli qog'ozlar va ko'chmas mulkka yo'naltirilgan investitsiyalar portfel diversifikatsiyasini ta'minlagan, ammo kapital bozorlaridan foydalanish imkoniyatlari to'liq ishga solinmagan.

1- va 2-jadvallar natijalarini qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, institutsional konsolidatsiya va kapitallashuv darajasining oshishi investitsion faoliyatning hajman o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Biroq infratuzilmaviy cheklovlar va bozor inklyuzivligining pasayishi investitsiya portfelini shakllantirishda ehtiyotkorlikni kuchaytirib, investitsion samaradorlikning cheklanishiga olib kelmoqda. Demak, institutsional barqarorlik va investitsion o'sish o'rtasida to'liq muvozanatga erishilmagan.

Yuqoridagi xulosalar asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

birinchidan, sug'urta sektorining institutsional barqarorligini uzoq muddatli ta'minlash maqsadida sug'urta agentlari institutini rivojlantirish, ularning hududiy qamrovini kengaytirish va professional salohiyatini oshirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur;

ikkinchidan, sug'urta tashkilotlarining investitsiya portfelini diversifikatsiya qilish maqsadida kapital bozorlari instrumentlaridan foydalanishni kengaytirish, ayniqsa uzoq muddatli va barqaror daromad keltiruvchi qimmatli qog'ozlar ulushini bosqichma-bosqich oshirish maqsadga muvofiq;

uchinchidan, investitsion qarorlarni qabul qilishda institutsional barqarorlik ko'rsatkichlarini hisobga oluvchi kompleks yondashuvni joriy etish, ya'ni kapitallashuv darajasi, infratuzilmaviy rivojlanish va risk profilini o'zaro bog'liq holda baholash tavsiya etiladi;



to'rtinchidan, to'lovlarni kafolatlash jamg'armasi mexanizmlarini investitsion faoliyat bilan uyg'unlashtirish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda tizimli risklarni pasaytirish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

Umuman olganda, institutsional va investitsion omillarning uyg'un rivojlanishi O'zbekiston sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot natijalari sug'urta bozorini tartibga solish va sug'urta tashkilotlarining investitsion siyosatini takomillashtirishda ilmiy-amaliy asos sifatida xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xalikulova G.T. Sug'urta tashkilotining optimal investisiya portfelini yaratish algoritmi. / https://cdn.uz.uz/2024/01/12/09/43/URexlZ4qsWlZglE5N2FMomorYzKhPZix.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. Sattorov Sh.M. Sug'urta tashkilotlari risklarini baholashning zamonaviy usullari. / Scientific Journal of "International Finance & Accounting" Issue 4, August 2023. ISSN: 2181-1016.
3. Муминова А.У. (2025). Проблемы перестрахования и низкой капитализации страховых компаний: опыт Узбекистана. Insurance Market of Uzbekistan, 2(3), 54–56. https://doi.org/10.55439/INS/vol2_iss3/303
4. Nosirov J.T. Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash amaliyotini takomillashtirish. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" (Economics and Innovative Technologies) ilmiy elektron jurnali. 3/2023, may-iyun (No 00065) 11(3), 21–29.
5. Fayziyev O.R. Sug'urta bozorini raqamlashtirishda xorij tajribasi / "Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti, buxgalteriya hisobi va auditni rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari" mavzusida Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to'plami – Samarqand, 2023. – B. 204-208.
6. Cummins J.D., Weiss M.A. Systemic risk and the U.S. insurance sector // Journal of Risk and Insurance. – 2014. – Vol. 81, No. 3. – P. 489–528. – URL: <https://doi.org/10.1111/j.1539-6975.2012.01508.x>
7. Swiss Re Institute. World insurance: navigating a challenging macro environment // Sigma. – Zurich: Swiss Re, 2023. – No. 4. – 42 p. – URL: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research.html>
8. International Association of Insurance Supervisors. Insurance Core Principles. – Basel: IAIS, 2022. – 250 p. – URL: <https://www.iaisweb.org/page/supervisory-material/insurance-core-principles>
9. Fayziyev O.R., Muminov S.M. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy investisiyalari va riskni boshqarish / "Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, tahlil, auditorlik faoliyati va moliya-kredit mexanizmini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish" mavzusidagi Respublika ilmiy amaliy anjumani materiallari to'plami. / Mualliflar jamoasi. –T.: "Alfraganus university", 2025. - 360-365 b.
10. Fayziyev O.R. Sug'urta bozorida investitsion faoliyatni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari / «Muhandislik va iqtisodiyot». – Toshkent, 2025. - № 12. – B. 1275-1278
11. O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligining yillik hisobotlari.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
